Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi

Lənkəran Dövlət Universiteti

Təsdiq edirəm
Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e:
_________ dos. Zaur Məmmədov
"____" ________ 2025-ci il

Fənn sillabusu

İxtisas: 6004004"İqtisadiyyat"
Fakültə: "İqtisadiyyat və idarəetmə"
Kafedra: "İqtisadiyyat və innovativ idarəetmə"

I. Fənn haqqında məlumat

Fənnin adı: "Ətraf mühitin iqtisadiyyatı" İşçi tədris planı kafedranın 22. 12. 2025-ci il 04 saylı protokolu ilə təsdiq edilmişdir.
Fənnin kodu: İPF- B15
Tədris ili: I (2025-2026). Semestr: II
Tədris yükü cəmi: Ümumi: 60 saat.Auditoriya yükü 20 saat- (10 s. mühazirə, 10 s.məşgələ)
Təhsilalma forması: Qiyabi
Tədris dili: Azərbaycan
AKTS üzrə kredit: 6

II. Müəllim haqqında məlumat:

Fənni tədris edən müəllimin adı, soyadı, elmi dərəcəsi və elmi adı: *dos. Zamanov Fizuli Mirzəmməd oğlu*
Kafedranın hüquqi ünvanı: Lənkəran şəhəri, Füzuli küç., 170-a
Məsləhət saatı: II-V günlər: saat 12^{00}-13^{00}
E-mail ünvanı: *fizuliz@list.ru*

III. Tövsiyyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodiki materiallar:

IV. Əsas

1. Şövqi Göyçaylı, Telman İsmayılov. "Təbiətdən istifadənin iqtisadi və ekoloji əsasları". Dərslik. Bakı,2009.
2. Zahid Məmmədov. "Təbiətdən istifadənin iqtisadiyyatı". Dərslik. Bakı, 2010.
3. Raibə Cəfərova. "Təbiətdən istifadənin iqtisadiyyatı". Dərs vəsaiti. Bakı,2013.
4. İslam İbrahimov, "Ətraf mühitin iqtisadiyyati".Dərs vəsaiti. Bakı, 2015.
5. A.B.Dolxanov. "Təbiətdən istifadənin hüquqi əsasları". Dərslik. Bakı, 2010.
6. "Ətraf mühitin iqtisadiyyatı" Mühazirə materialları

V. Əlavə

7. С.Н.Бобылев, А.Ш.Ходжаев. «Экономика природопользования».Учебник МГУ.Москва, 2008.
8. Qreqori Mənkyu, "Ekonomiksin əsasları". Harvard Universiteti, 2010.

CamScanner ilə skan edilib

IV. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün ilkin olaraq "Sosial sahələrin iqtisadiyyatı" "Aqrar iqtisadiyyat", "Menecment"kimi fənlərin tədrisi zəruridir.

V. Korerekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxtda "İnsan resurslarının idarə edilməsi" və "Firmanın iqtisadiyyatı" fənlərinin tədrisinə ehtiyac vardır.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi::Yeni iqtisadi münasibətlər şəraitində əhalinin və sənayenin tələbatının ödənilməsində, təbii ehtiyatlardan səmərəli istifadə olunması və ətraf mühitin mühafizəsi qlobal xarakter daşıyır. Dayanıqlı sosial-iqtisadi inkişaf cəmiyyətin tələ-batına cavab verməklə, ətraf mühitin təbii ehtiyat potensialının keyfiyyətinin saxlanıl-ması, məhsuldar qüvvələrin inkişaf səviyyəsinə uyğun gələcək nəsillərin istifadəsinə verilməsi ətraf mühit və təbii ehtiyatlardan düzgün istifadədən asılıdır. Ona görə də, təbiətlə cəmiyyətin qarşılıqlı əlaqəsi, bu əlaqələrin təsirinin optimallaşdırılması və onların həlli yollarının axtarılması vacib şərtlərdəndir. Bu ətraf mühitdən və təbii ehtiyatlardan səmərəli istifadə olunmasında və mühafizəsində iqtisadi aspektlərin araşdırılması, ümumi qanunauyğunluqların öyrənilməsi qlobal mahiyyət daşıyır. Ona görə də, "Ətraf mühitin iqtisadiyyatı" fənni üzrə təbii ehtiyatlar və təbiəti mühafizəsi ilə bağlı iqtisadi məsələlər təhlil edilir: Fənnin tədrisi milli iqtisadiyyatın ayrı-ayrı sahələrində mövcud olan problemlərin həlli istiqamətələrinin müəyyənləşdirilməsi, çevik-bazar siyasətinin aparılması, iqtisadiyyatın sahə və sektorları arasında üzvü vəhdət və s. məsələləri özündə ehtiva edir.

Tələbələrə ətraf mühitin və təbiətdən istifadədə təbii ehtiyat-lardan istifadə və dayanıqlı inkişaf, ətraf mühitin mühafizəsinin iqtisadi qiymətləndirilməsi metodları, planlaşdırılması və idarə edilməsi, təbii ehtiyatların iqtisadi dəyəri, ərzaq təminatı problemləri barədə zəngin biliklər verməkdən ibarətdir.

"Ətraf mühitin iqtisadiyyatı" fənninin öyrənilməsi "Muhasibat uçotu və audit" ixtisası üzrə mütəxəssis hazırlığı zamanı ətraf mühitə çirklənmədən dəyən sosial-iqtisadi ziyanın müəyyən olunması; təbiəti mühafizənin idarə edilməsi və ekoloji sahibkarlıq, onun maliyyə mənbələri; ətraf mühit və təbiətdən istifadənin iqtisadi tənzimlənməsində (vergi, sığorta, bank sistemləri və s.); və s. kömək edir.

VII. Davamiyyətə qoyulan tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır və onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar, məşğələ və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə və 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə. İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir. İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir. Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarina uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.

Qiymətləndirmə meyarları aşağıdakılardan ibarətdir:

-10 bal- tələbə keçilmiş material dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.

-9 bal-tələbə keçilmiş material tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam aça bilir.

-8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;

-7 bal- tələbə keçilmiş material başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandıra bilmir

-6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.

-5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.

-4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir.

- 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandıra bilmir;

CamScanner ilə skan edilib

- *1-2 bal- tələbənin mövzudan* qismən xəbəri var.

-0 bal- *suala cavab yoxdur.*

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı **17 baldan** az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan gösrəriciləri semestr dövründə tədris fəaliyyəti nəticəsində toplandığı bala əlavə olunmur.

Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında):

№	Bal	Qiymət	
		Sözlə	Hərflə
1.	91-100	Əla	A
2.	81-90	Çox yaxşı	B
3.	71-80	Yaxşı	C
4.	61-70	Kafi	D
5.	51-60	Qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	Qeyri-kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə universitetin daxili nizam-intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülür.

X.Fənn üzrə tədris olunan mövzular: 10 mühazirə, 10 seminar

№	Keçirilən mühazirə mövzularının məzmunu	Mühazirə	
		Saat	Tarix
1.	**Ətraf mühitin iqtisadiyyatının əsasları: öyrənilmə metodları və üsulları. Cəmiyyətin inkişafında təbii ehtiyatların yeri və rolu. Təbii ehtiyatlar və onların növləri** PLAN: 1.Ətraf mühitin iqtisadiyyatının mahiyyəti 2.Ətraf mühit mühafizəsinin inkişaf tarixi 3.Ətraf mühitdən istifadənin idarəetmə metodları və funksiyaları 4.Cəmiyyətlə təbiətin qarsılıqlı əlaqəsi və onun başlıca xüsusiyyətləri 5. Cəmiyyətlə sosial mühit münasibətlərinin formalasması 6. Təbii resursların iqtisadi-maddi, xidmət və ticarət (bazar) təsnifatı 7.Su ehtiyatları, onlardan səmərəli istifadə və mühafizə yolları 8.Torpaq ehtiyatları, onlardan istifadənin müasir vəziyyəti və mühafizə tədbirləri 9. Bioloji resurslar və onların mühafizəsi Mənbə: 1,3,4, 6	2	
2.	**Təbii ehtiyatlarin qiymətləndirilməsi. Dayanıqlı iqtisadi inkişafın təmin edilməsinin ekoloji aspektləri. Ekoloji tarazlığın təmin edilməsinin institusional əsasları** PLAN: 1. Təbii resurs potensialının iqtisadi qiymətləndirilməsinin mahiyyəti 2. Təbii resurs potensialının iqtisadi qiymətləndirilmə istiqamətləri 3.Təbii resursların sərfiyyat, renta və qarısıq qiymətləndirilməsi 4. Mineral-xammal ehtiyatları, onlardan istifadənin ekoloji	2	

CamScanner ilə skan edilib

	qiymətləndirilməsi 5. İnsan inkişafı və ekoloji dayanıqlıq 6. Ətraf mühitin mühafizəsi fəaliyyətinin proqnozu və planlasdırılması 7.Ekoloji sahibkarlığın əhəmiyyəti və formaları. 8. Ekoloji sahibkarlığın mahiyyəti və ekoloji biznes 9. Ekoloji lizinq Mənbə: 1,3,4,6,7		
3.	**Ekaloji tarazlığın idarə edilməsinin iqtisadi mexanizmi. Ekoloji tarazlığın pozulması ilə bağlı yaranan iqtisadi risklərin qiymətləndirilməsi. Ətraf mühitin mövcud vəziyyətinin analitik təhlili** PLAN: 1. Ətraf mühitin mühafizəsi xərcləri və onların əsas istiqamətləri 2. Təbiəti mühafizənin cari tədbirləri və fəaliyyəti, onlara ayrılan xərclər 3. Maliyyələsmənin əsas mənbələri və təbiəti mühafizə təyinatlı fondlar 4.Ətraf mühitə təsirin qiymətləndirilməsində indikatorlar, nöqsanlar və risklər. 5. Təbii proseslərin pozulmasının canlı aləmin sağlamlığına mənfi təsiri. 6. Təbii ehtiyatların müxtəlif növlərinin qiymətləndirilməsi üsulları. 7. Ekoloji audit, onun obyekti və mərhələləri Mənbə: 1,2,3,4,6	2	
4	**Ətraf mühitə dəyən ziyanların sosial-iqtisadi dəyərləndirilməsi. Ekoloji marketinq və marketinq tədqiqatları aparılması. Ətraf mühit komponentlərinə monitorinq sistemi** PLAN: 1.Təbii sosial-ekoloji problemlər və onlarla mübarizə formaları 2.Demoqrafiya və urbanizasiya problemlərinin sosial iqtisadi amilləri 3.Ekoloji marketinq (ekoloji bazar) və əmtəə bazarı. 4. Ekoloji marketinqdə informasiya mənbələri və proqnozlasdırma metodları 5. Ekoloji monitorinq zamanı ekoloji ziyanların müəyyən edilməsi 6. Ekoloji çirklənməyə görə ödəmələr Mənbə: 1,2,3,4,6,7	2	
5.	**Ekoloji sığorta sistemi və və ekoloji menecment. Ekoloji tarazlığın təmin edilməsi sahəsində dövlət siyasəti. Azərbaycan Respublikasında ətraf mühit və ekoloji tarazlığın təmin edilməsinə dair Strateji Yol Xəritəsi.** PLAN: 1. Ekoloji sığorta, onun növləri və formaları 2.Ekoloji sığorta sisteminin təskilati metodiki təminatı tədbirləri 3.Müəssisələrin ekoloji menecmenti və ekoloji siyasətinin	2	

CamScanner ilə skan edilib

	məqsədləri 4. Ətraf mühitdən istifadəyə dair sertifikat, lisenziya və limitlər 5.Təbiəti mühafizə fəaliyyətinin iqtisadi stimullaşdırılmasında xarici təcrübə 6. Azərbaycanda ətraf mühitin çirklənmə mənbələri 7. Azərbaycanda su resurslarından istifadənin ekoloji problemləri və mühafizəsi 8. Azərbaycanda torpaq resurslarından istifadənin ekoloji iqtisadi aspektləri Mənbə: 1,2,3,4,6,7		
	Cəmi:	10	

XI. Fənnin təsviri və məqsədi: Tələbə müxtəlif iqtisadi anlayışlar, terminlər və proseslər barədə ilkin fikirləri bilməlidir. Həmçinin, hazırlıq məqsədilə bir çox ətraf mühitlə bağlı iqtisadi termin, kateqoriya və qanunlar tələbələr tərəfindən daha yaxşı dərk olunmalıdır.

XII. Fənn üzrə təlimin nəticələri: Kursu uğurla tamamlayan tələbələr sonda aşağıdakı bacarıqlara yiyələnəcəklər:

- Dayanıqlı inkişaf konsepsiyasını mənimsəmək;
- Dayanıqlı inkişaf konsepsiyasının ekoloji aspektlərini təhlil etməyi bacarmaq;
- Ətraf mühitlə bağlı funtamental nəzəriyyələri bilmək;
- Dayanıqlı inkişafda ətraf mühitin rolunu açıqlamağı bacarmaq;
- Ətrf mühitin mühafizəsi siyasətinin meyarlarını bilmək;
- Təbii sərvətlərdən səmərəli istifadə təklifləri ilə çıxış etməyi bacarmaq

XIII.Tələbələrin fənn haqqında rəy və iradları:____________________

XIV: Kollokvium sualları:

Kollokvium sualları

1. Ətraf mühitin iqtisadiyyatının mahiyyəti
2. Ətraf mühit mühafizəsinin inkişaf tarixi
3. Cəmiyyətlə təbiətin qarsılıqlı əlaqəsi və onun başlıca xüsusiyyətləri
4. Təbii resursların iqtisadi-maddi, xidmət və ticarət (bazar) təsnifatı
5. Su ehtiyatları, onlardan səmərəli istifadə və mühafizə yolları
6. Torpaq ehtiyatları, onlardan istifadənin müasir vəziyyəti və mühafizə tədbirləri
7. Təbii resurs potensialının iqtisadi qiymətləndirilməsinin mahiyyəti
8. Təbii resurs potensialının iqtisadi qiymətləndirilmə istiqamətləri
9. Təbii resursların sərfiyyat, renta və qarısıq qiymətləndirilməsi
10. Mineral-xammal ehtiyatları, onlardan istifadənin ekoloji qiymətləndirilməsi

17. İmtahan sualları:

1. Ətraf mühitin iqtisadiyyatının mahiyyəti
2. Ətraf mühit mühafizəsinin inkişaf tarixi
3. Cəmiyyətlə təbiətin qarsılıqlı əlaqəsi və onun başlıca xüsusiyyətləri
4. Təbii resursların iqtisadi-maddi, xidmət və ticarət (bazar) təsnifatı
5. Su ehtiyatları, onlardan səmərəli istifadə və mühafizə yolları
6. Torpaq ehtiyatları, onlardan istifadənin müasir vəziyyəti və mühafizə tədbirləri

CamScanner ilə skan edilib

7. Təbii resurs potensialının iqtisadı qiymətləndirilməsinin mahiyyəti
8. Təbii resurs potensialının iqtisadi qiymətləndirilmə istiqamətləri
9. Təbii resursların sərfiyyat, renta və qarışıq qiymətləndirilməsi
10. Mineral-xammal ehtiyatları, onlardan istifadənin ekoloji qiymətləndirilməsi
11. Ətraf mühitin mühafizəsi fəaliyyətinin proqnozu və planlasdırılması
12. Ekoloji sahibkarlığın mahiyyəti və ekoloji biznes
13. Ekoloji lizinq
14. Ətraf mühitin mühafizəsi xərcləri və onların əsas istiqamətləri
15. Təbiəti mühafizənin cari tədbirləri və fəaliyyəti, onlara ayrılan xərclər
16. Maliyyələsmənin əsas mənbələri və təbiəti mühafizə təyinatlı fondlar
17. Ətraf mühitə təsirin qiymətləndirilməsində indikatorlar, nöqsanlar və risklər.
18. Təbii proseslərin pozulmasının canlı aləmin sağlamlığına mənfi təsiri
19. Təbii ehtiyatların müxtəlif növlərinin qiymətləndirilməsi üsulları
20. Ekoloji audit, onun obyekti və mərhələləri
21. Demoqrafiya və urbanizasiya problemlərinin sosial iqtisadi amilləri
22. Ekoloji marketinqdə informasiya mənbələri və proqnozlasdırma metodları
23. Ekoloji çirklənməyə görə ödəmələr
24. Ekoloji sığorta, onun növləri və formaları
25. Ekoloji sığorta sisteminin təskilati metodiki təminatı tədbirləri
26. Ətraf mühitdən istifadəyə dair sertifikat, lisenziya və limitlər
27. Təbiəti mühafizə fəaliyyətinin iqtisadi stimullasdırılmasında xarici təcrübə
28. Azərbaycanda ətraf mühitin çirklənmə mənbələri
29. Azərbaycanda su resurslarından istifadənin ekoloji problemləri və mühafizəsi
30. Azərbaycanda torpaq resurslarından istifadənin ekoloji iqtisadi aspektləri

"Ətraf mühitin iqtisadiyyatı"fənninin sillabusu 6004004-"İqtisadiyyat" ixtisası üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir.

Sillabus "İqtisadiyyat və innovativ idarəetmə" kafedrasında müzakirə edilərək təsdiq edilmişdir (22. 12. 2025-ci il 04 saylı protokol").

Kafedra müdiri v.i.e.: **dos.G.T.Əliyeva**

Fənn müəllimi: **dos. F.M.Zamanov**

CamScanner ilə skan edilib